

ULUSLARARASI ŞEFFAFLIK ÖRGÜTÜ

2023 YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ SONUÇLARINI AÇIKLADI!

Yolsuzlukla mücadelede dünyanın önde gelen sivil toplum kuruluşlarından olan ve 100'ün üzerinde ülkede faaliyet gösteren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International), 1995'ten bu yana her yıl yayınladığı Yolsuzluk Algı Endeksi sonuçlarını kamuoyuyla paylaştı.

2023 yılı Yolsuzluk Algı Endeksi'nde Türkiye, 34 puanla 115. sırada yer alıyor. 36 puan aldığı 2022 endeksine kıyasla bu sene 2 puan daha kaybeden Türkiye'nin, ülke sıralamasında da 14 sıra gerilediği görülüyor.

2023 yılının sonuçları, çoğu ülkenin on yılı aşkın bir süredir kamu sektöründeki yolsuzlukla mücadelede çok az veya hiç ilerleme kaydetmediğini ortaya koyuyor. Ülkelerin üçte ikisinden fazlası 100 üzerinden 50 puanın altında kalıyor; bu da ciddi yolsuzluk sorunlarına işaret ediyor. Dünya nüfusunun yüzde 80'inden fazlası, 2023 yılı puanları, küresel ortalama olan 43'ün altında olan ülkelerde yaşıyor. Bu durum, hükümetlerin yolsuzluğu durdurmakta büyük ölçüde başarısız veya isteksiz oldukları anlamına geliyor.

Adalet sistemlerinin zayıflamasına yönelik küresel eğilim, kamu görevlilerinin hesap verebilirliğini azaltıyor ve bu da yolsuzluğun gelişmesine yol açıyor. Otoriter rejimlerde ve hatta kimi demokratik liderlerde dahi görülen iktidar pratikleri, suçluların ceza almasının önüne geçerek yolsuzluğu teşvik ediyor.

Yolsuzlukla Mücadelede Yükselen ve Düşenler

Türkiye'nin, son yıllarda yaşamakta olduğu gerileme dikkat çekici ölçülerde. Türkiye, 2018 yılından bu yana Yolsuzluk Algı Endeksi puanları ciddi ölçüde düşüş gösteren 12 ülke arasında yer alıyor. Hem düşük ve orta hem de yüksek gelir grubundan ülkelerin yer aldığı liste, El Salvador (31), Honduras (23), Liberya (25), Myanmar (20), Nikaragua (17), Sri Lanka (34), Venezuela (13), Arjantin (37), Avusturya (71), Polonya (54), Türkiye (34) ve Birleşik Krallık'tan (71) oluşuyor.

2018 yılından bu yana yolsuzluk Algı Endeksi puanlarını gözle görülür ölçüde yükselten 9 ülke ise Angola (33), Ermenistan (47), Dominik Cumhuriyeti (35), Kuveyt (46), Maldivler (39), Moldovya (42), Nepal (35), Özbekistan (33) ve Vietnam (41).

‘Doğu Avrupa ve Orta Asya’ bölgesi ve Türkiye

Demokratik bir siyasal rejime sahip ülkelerin otoriter veya otoriterliğe yönelmiş ülkelere göre yolsuzluğu kontrol altına alma konusunda açıkça daha iyi bir performansa sahip olduklarını görüyoruz. Bu bağlamda, önceki yıllara benzer şekilde 2023 Yolsuzluk Algı Endeksi’nde de ‘Batı Avrupa’nın en yüksek puana (65) sahip bölge, Türkiye’nin de içinde bulunduğu ‘Doğu Avrupa ve Orta Asya’ bölgesi (35) ile ‘Alt Sahra Afrika’nın (33) ise en düşük puana sahip bölgeler olarak öne çıktıklarını belirtelim.

Doğu Avrupa ve Orta Asya’da yaşanmakta olan düşüş, Türkiye ve bölgeyi oluşturan diğer ülkelerde, yargı erki ve yasa uygulayıcı kurumların siyasi otorite karşısındaki bağımsızlıkları, kurumlar arasında iyi oturmuş bir denge ve denetleme sisteminin varlığı ve elbette kamu yararını özel çıkarların üzerinde tutacak hukuk devleti konularında yaşanmakta olan yapısal sorunlara işaret ediyor.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi yüksek gelir grubunda bulunan veya endeks puanı yüksek olan ülkelerde yolsuzluk olgusu fark etmesi daha zor biçimler alabiliyorken, Türkiye’nin de içinde bulunduğu düşük puanlı bölgelerde, rüşvet ve kamu sektöründeki diğer yolsuzluk biçimleri toplumun hemen tüm kesimlerinin malumu olan bir durum olarak yaşanma eğiliminde. Bu durum, en yıkıcı sonuçlarını ise, adı geçen ülkelerde, yolsuzluk karşısındaki genel toplumsal duyarlılıkların aşınması şeklinde gösteriyor.

Türkiye(de) Yolsuzluğa Karşı Ne Yapmalı?

Bulgularla devam edelim. ‘Doğu Avrupa ve Orta Asya’ bölgesinde, Bosna Hersek (35) ve Türkmenistan’la (18) beraber 2023 yılı endeksinde düşüş yaşayan 3 ülkeden biri Türkiye (34). Ayrıca, Sırbistan (36), Rusya (26) ve Tacikistan’la (20) beraber, 2023 endeksinde şimdiye kadar aldığı en düşük puanı alan ülkeler arasında yer alıyor.

Türkiye’nin durumu dikkat çekici olmakla birlikte, bulguların ortaya koyduğu karamsar tablo sürpriz de değil. Zira ülkemizde yolsuzluğun yaygınlaşmasını ve sıradanlaşmasını sağlayan cezasızlık uygulamaları ile var olan yasaların uygulanması konusundaki isteksizlikler sürüyor. Bütçe şeffaflığı ve kamu kaynaklarının kullanımına ilişkin hesap verebilirlik konularındaki temel ihlaller de devam ediyor. Medya, sivil toplum ve toplumsal hareketlere karşı sürüp giden baskıcı politikalar da resmin ayrılmaz bir parçası.

Yolsuzluğun insan yaşamına nasıl mal olabileceğini 6 Şubat depremlerinde trajik bir şekilde yaşamıştık, aradan gereken yaklaşık bir yıllık sürede depremden gereken dersleri çıkartabildiğimizi söylemekse maalesef pek olanaklı görünmüyor.

Yolsuzluğu kontrol altına alabilmek için ülke yönetiminde denge ve denetleme mekanizmaları güçlendirilmeli ve yargı erki hızlı bir şekilde bağımsız ve tarafsız bir yapıya kavuşturulmalıdır. Türkiye, uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeli; Avrupa Birliği’ne katılım sürecine hızlı bir şekilde geri dönmeli; demokratik ilke ve değerleri hızla aşındıran uygulamalara son verilmelidir.

Yolsuzluk Algı Endeksi’nin Metodolojisi

Kapsadığı her ülke için en az 3 kaynağın değerlendirmesine başvuran Yolsuzluk Algı Endeksi, ülke uzmanlarının ve iş dünyası temsilcilerinin kamu kesimindeki yolsuzluğa dair algılarını yansıtmaktadır. 13 veri kaynağından gelen verileri standardize etmek suretiyle oluşturulan skalaya göre 0 puan en yüksek kamu kesimi yolsuzluğu algısına, 100 puan ise en düşük kamu kesimi yolsuzluğu algısına işaret etmektedir. Endeksin ortaya koyduğu en önemli bulguyu bu puanlama oluşturmaktadır. Ülke sıralaması ise bir ülkenin endeksteği diğer

ülkelere göre konumuna işaret etmekte ve endekse dahil edilen ülke sayısına göre değişim gösterebilmektedir.

Bu yılın endeksi belirlenirken kullanılan 13 veri kaynağı şunlardır: African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment 2021, Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators 2022, Bertelsmann Stiftung Transformation Index 2024, Economist Intelligence Unit Country Risk Service 2023, Freedom House Nations in Transit 2023, Global Insight Country Risk Ratings 2022, IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook Executive Opinion Survey 2023, Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence 2023, The PRS Group International Country Risk Guide 2023, World Bank Country Policy and Institutional Assessment 2022, World Economic Forum Executive Opinion Survey 2023, World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey 2023, Varieties of Democracy (V-Dem v. 13) 2023.